

"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

IDENTIFICATION OF FACTORS INFLUENCING PRODUCTION EFFICIENCY

Tokhirov Shodiyor Zafar o'g'li

Master in economics

Annotation

This thesis comprehensively analyses the key factors affecting production efficiency. The study examines economic, technological, organisational and social factors separately, revealing the mechanisms of their impact on enterprise performance. Empirical analysis was carried out on the example of industrial enterprises in Uzbekistan using regression analysis and correlation methods. The results show that technological renewal and labour productivity have the strongest positive impact on production efficiency. Based on the findings, practical recommendations aimed at improving enterprise competitiveness are developed.

Keywords

production efficiency, factor analysis, labor productivity, technological upgrading, firm competitiveness, panel data, Toda–Yamamoto test

ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI ANIQLASH

Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li

iqtisod fanlari bo'yicha magestr

Annotatsiya. Ushbu tezisdan ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda iqtisodiy, texnologik, tashkiliy va ijtimoiy omillar alohida ko'rib chiqilib, ularning korxona faoliyatiga ta'sir mexanizmlari ochib beriladi. O'zbekiston sanoat korxonalari misolida empirik tahlil o'tkazilgan bo'lib, regresion tahlil va

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

korrelyatsiya usullaridan foydalanilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, texnologik yangilanish va mehnat unumdorligi samaradorlikka eng kuchli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Olingan natijalar asosida korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ishlab chiqarish samaradorligi, omillar tahlili, mehnat unumdorligi, texnologik yangilanish, korxona raqobatbardoshligi, panel ma'lumotlar, Toda-Yamamoto

Ishlab chiqarish samaradorligi – bu iqtisodiy nazariya va amaliyotning asosiy kategoriyalaridan biri bo'lib, korxona faoliyatining muvaffaqiyatini belgilovchi muhim ko'rsatkichdir. Globallashuv jarayoni va bozor raqobatining kuchayishi sharoitida har bir korxona samaradorligini oshirish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro Valuta Jamg'armasi (XVJ) ma'lumotlariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotida ishlab chiqarish samaradorligi ko'rsatkichini 10% ga oshirish yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishiga 3-5% qo'shimcha ulush qo'sha oladi. Bu esa mazkur yo'nalishda tadqiqot o'tkazishning amaliy ahamiyatini yanada oshiradi.

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va sanoatni rivojlantirish strategiyasi doirasida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. 2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning yangi taraqqiyot strategiyasida ham sanoat ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratilgan. Mamlakatimiz sanoat sektori YaIMdagi ulushi yildan-yilga oshib bormoqda va 2023-yilda bu ko'rsatkich 28.4% ga yetdi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi – O'zbekiston sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, ularni

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

tasniflashtirish va miqdoriy baholash, shuningdek, olingan natijalar asosida samaradorlikni oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning ilmiy yangiligi – mavjud adabiyotlarda individual omillargagina e’tibor qaratilgan bo’lsa, ushbu ish birinchi marta O’zbekiston sharoitida barcha asosiy omillarni bir tizimda tahlil qiladi hamda ularning nisbiy ahamiyatini aniqlaydi.

Maqolaning tuzilishi quyidagichadir: ikkinchi bo’limda adabiyotlar sharhi va nazariy asos bayon etiladi; uchinchi bo’limda tadqiqot metodologiyasi taqdim qilinadi; to’rtinchi bo’limda empirik tahlil natijalari muhokama qilinadi; beshinchi bo’limda omillar tasnifi va ularning ahamiyati baholanadi; oltinchi bo’limda xulosalar va tavsiyalar beriladi. Maqola manfaatdor tomonlar – tadqiqotchilar, korxona rahbarlari va davlat siyosatini shakllantirishda ishtirok etuvchi mutaxassislar uchun amaliy foydali bo’lishini mualliflar umid qiladi.

Ishlab chiqarish samaradorligi masalasi iqtisodiy fanlarda ko’p yillar davomida o’rganib kelinmoqda. Klassik iqtisodchi A.Smit (1776) mehnat taqsimotini samaradorlikni oshirishning asosiy omili sifatida ko’rsatgan. Uning fikricha, mehnat taqsimoti nafaqat individual malakani oshiradi, balki ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirish imkoniyatini ham yaratadi. K.Marks (1867) kapitalning organik tuzilishi va mehnat intensivligi nuqtai nazaridan samaradorlik masalalarini tahlil qilgan bo’lsa, A.Marshall (1890) tashqi iqtisodiyot va agglomeratsiya effektlarining samaradorlikka ta’sirini o’rgangan.

XX asrda F.Teylor (1911) ilmiy menejment nazariyasini ishlab chiqib, mehnat unumdorligini oshirishning tizimli usullarini taklif etdi. U mehnat operatsiyalarini xronometraj qilish, optimal ish usullarini aniqlash va ishchilarni maxsus tayyorlash orqali samaradorlikni sezilarli darajada oshirish mumkinligini isbotladi. Keyinroq Farrell (1957) samaradorlikni o’lchashning

chegara tahlili usulini ishlab chiqib, texnik samaradorlik, taqsimot samaradorligi va iqtisodiy samaradorlik tushunchalarini farqladi.

Zamonaviy tadqiqotchilar orasida Coelli va boshqalar (1998) ishlab chiqarish samaradorligini texnik, taqsimot va iqtisodiy samaradorlik komponentlariga ajratgan holda tahlil qilish usulini taklif etdilar. Ushbu yondashuv korxona samaradorligini ko'p qirrali baholash imkonini beradi. Solow (1957) texnologik o'zgarishning iqtisodiy o'sishga ta'sirini o'lchash metodologiyasini ishlab chiqdi va bugungi kunda keng qo'llaniladigan «umumiy omil samaradorligi» (Total Factor Productivity – TFP) ko'rsatkichiga asos soldi.

O'zbekiston sharoitida Toshmatov (2019) sanoat korxonalarida kapital samaradorligi va investitsiyalar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rgangan. Uning tadqiqoti korxona qiymati bilan kapital zichligi o'rtasida musbat korrelyatsiya mavjudligini ko'rsatdi. Mirzaev (2021) texnologik innovatsiyalar va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi munosabatni tahlil qilib, raqamlashtirishning samaradorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqladi. Xasanov (2022) esa boshqaruv sifati va korxona natijadorligi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, strategik rejalashtirish va korporativ boshqaruvning muhimligini ta'kidl.

1. TADQIQOT METODOLOGIYASI

3.1. Ma'lumotlar bazasi va o'zgaruvchilar

Tadqiqotda 2015–2023-yillar davomida O'zbekistonning 120 ta sanoat korxonasidan to'plangan panel ma'lumotlaridan foydalanildi. Korxonalar quyidagi tarmoqlarga mansub: mashinasozlik (28%), oziq-ovqat sanoati (22%), to'qimachilik (19%), kimyo sanoati (15%), qurilish materiallari (10%) va boshqa tarmoqlar (6%). Kichik, o'rta va yirik korxonalar

proporsional ravishda tanlab olindi. Ma'lumotlar O'zbekiston Statistika agentligi hisobotlari, korxonalar moliyaviy hisobotlari va mualliflar tomonidan o'tkazilgan so'rovnomalar asosida shakllantirildi.

Asosiy o'zgaruvchilar sifatida quyidagilar tanlandi: bog'liq o'zgaruvchi sifatida umumiy omil samaradorligi (TFP) Solow qoldiq usulida hisoblandi; mustaqil o'zgaruvchilar sifatida mehnat unumdorligi (LP – bir ishchi boshiga qo'shilgan qiymat), kapital zichligi (KI – kapital/mehnat nisbati), innovatsiya xarajatlari (R&D; – yalpi aylanmadan foizi), boshqaruv sifati indeksi (MQ – 1-10 shkalada ekspert baholovi), eksport ulushi (EX – jami sotuvdan foizi) va raqamlashtirish darajasi (DI – 0-5 shkalada) tanlandi.

3.1. Tahlil usullari

Tahlilning asosiy metodlari sifatida ko'p omilli regresion tahlil (OLS), qat'iy effektlar modeli (Fixed Effects) va tasodifiy effektlar modeli (Random Effects) qo'llanildi. Eng maqbul modelni tanlash uchun Hausman testi amalga oshirildi. O'zgaruvchilar statsionarligi ADF va PP testlari yordamida tekshirildi. Omillar o'rtasidagi ko'p kollinearlik muammosini aniqlash uchun VIF ko'rsatkichi hisoblab chiqildi.

Regresion model quyidagi shaklda ifodalanadi:

$$\begin{aligned} \text{TFP(it)} = & \alpha + \beta_1 \cdot \text{LP(it)} + \beta_2 \cdot \text{KI(it)} + \beta_3 \cdot \text{R\&D;(it)} + \beta_4 \cdot \text{MQ(it)} + \beta_5 \cdot \text{EX(it)} \\ & + \beta_6 \cdot \text{DI(it)} + \mu(i) + \varepsilon(it) \end{aligned}$$

Umumiy omil samaradorligi	TFP	Indeks	1.000	0.234	0.411	1.873
Mehnat unumdorligi	LP	mln. so'm	84.3	18.6	41.2	162.7
Kapital zichligi	KI	Nisbat	2.41	0.87	0.94	5.12
Innovatsiya xarajati	R&D;	%	3.2	1.8	0.1	9.7
Boshqaruv sifati	MQ	1-10 ball	6.8	1.4	3.1	9.5
Eksport ulushi	EX	%	18.4	12.1	0.0	67.3

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Raqamlashtirish darajasi	DI	0-5 ball	2.7	1.1	0.5	5.0
--------------------------	----	----------	-----	-----	-----	-----

2. TAHLIL VA NATIJALAR

1- rasm. TFP dinamikasi (2015–2023): O'zbekiston sanoat korxonalari o'rtacha ko'rsatkichi

2.1. Korrelyatsion tahlil natijalari

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, barcha tanlangan omillar va umumiy omil samaradorligi o'rtasida musbat korrelyatsiya mavjud. Eng yuqori korrelyatsiya mehnat unumdorligi ($r=0.74$) va innovatsiya xarajatlari ($r=0.68$) bilan kuzatildi. Raqamlashtirish darajasi ham samaradorlik bilan kuchli bog'liqlik ko'rsatdi ($r=0.65$). Boshqaruv sifati ($r=0.58$) va kapital zichligi ($r=0.62$) o'rtacha darajada korrelyatsiyaga ega bo'lsa, eksport ulushi ($r=0.43$) nisbatan past, ammo statistik jihatdan muhim korrelyatsiya ko'rsatdi. Ko'p kollinearlik tekshiruvi natijasida VIF ko'rsatkichlari barcha o'zgaruvchilar uchun 5 dan past ekanligi aniqlandi, bu esa modelda ko'p kollinearlik muammosi yo'qligini tasdiqlaydi.

2.2. Regresion tahlil natijalari

Hausman testi natijasi qat'iy effektlar modelini afzal ko'rishga imkon berdi ($\chi^2=31.4$, $p=0.000$). Qat'iy effektlar modelidan olingan regresion

"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

tahlil natijalari 2-jadvalda keltirilgan. Modelning umumiy aniqlash koefitsienti $R^2=0.784$ bo'lib, bu tanlangan o'zgaruvchilar umumiy omil samaradorligidagi tebranishlarning 78.4% ini izohlashini anglatadi. F-statistikaning yuqori qiymati ($F=86.3$, $p<0.001$) modelning umumiy ahamiyatligini tasdiqlaydi.

1-jadval. Qat'iy effektlar modeli natijalari (Bog'liq o'zgaruvchi: TFP)

O'zgaruvchi	Koeffitsi e nt	Std. xato	t-statistik a	p- qiymat	VIF
Mehnat unumdorligi (LP)	0.431***	0.067	6.43	0.000	2.14
Kapital zichligi (KI)	0.218**	0.094	2.32	0.021	2.78
Innovatsiya xarajati (R&D;)	0.312**	0.128	2.44	0.016	1.92
Boshqaruv sifati (MQ)	0.174**	0.079	2.20	0.029	2.31
Eksport ulushi (EX)	0.143*	0.082	1.74	0.083	1.67
Raqamlashtirish (DI)	0.289***	0.071	4.07	0.000	2.05
Kuzatuvlar: 1080 $R^2 = 0.784$ Tuzatilgan $R^2 = 0.779$ $F = 86.3$ ($p<0.001$)					

Izoh: *** $p<0.01$; ** $p<0.05$; * $p<0.10$. Qat'iy effektlar modeli qo'llanilgan.

Regresion tahlil natijalariga ko'ra, mehnat unumdorligi ($\beta=0.431$, $p<0.001$) va raqamlashtirish darajasi ($\beta=0.289$, $p<0.001$) samaradorlikka eng kuchli ta'sir ko'rsatayotgan omillar hisoblanadi. Mehnat unumdorligining 1% ga oshishi umumiy omil samaradorligini o'rtacha 0.43% ga ko'taradi. Bu natija O'zbekiston korxonalari uchun kadrlar malakasini oshirish va mehnatni ilmiy asosda tashkil etishning hal qiluvchi ahamiyatini tasdiqlaydi. Shuningdek, raqamlashtirish darajasining yuqori koefitsienti zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalarga investitsiya qilishning strategik

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

muhimligini ko'rsatadi. kapital zichligi va samaradorlik o'rtasida musbat korrelyatsiya aniqlandi ($\beta=0.218$, $p<0.05$), ammo bu ta'sir faqat kapital yangiligi bilan birga kuzatilganda sezilarli bo'ladi. Korxona yoshiga ko'ra tahlil qilinganida, 10 yildan kam muddatli korxonalar kapital samaradorligi bo'yicha 18% yuqori natijani ko'rsatdi. Boshqaruv sifatining koeffitsienti ($\beta=0.174$, $p<0.05$) zamonaviy korporativ boshqaruvning ahamiyatini tasdiqlaydi. Eksport ulushining ta'siri nisbatan past ($\beta=0.143$, $p<0.10$), ammo statistik jihatdan muhim bo'lib, bu eksportga yo'naltirilgan korxonalarning raqobat bosimi ostida o'z jarayonlarini optimallashtirish natijasida samaradorlik oshishini ko'rsatadi.

3. OMILLAR TASNIFI VA AMALIY AHAMIYATI

Tadqiqot natijalariga asoslanib, ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni to'rtta asosiy guruhga ajratish mumkin: texnologik omillar, inson kapitali omillari, boshqaruv va tashkiliy omillar, hamda bozor omillari. Har bir guruh o'z ichida bir necha kichik omillarni o'z ichiga oladi va ularning o'zaro ta'sirida samaradorlikning umumiy darajasi shakllanadi.

2-jadval. Ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar tasnifi

Omil guruhi	Asosiy ko'rsatkichlar	Ta'sir koeff.	Ta'sir darajasi
Texnologik omillar	Uskunalar yangiligi, raqamlashtirish, avtomatlashtirish, R&D;	$\beta=0.31-0.43$	Juda yuqori
Inson kapitali omillari	Malaka, ta'lim, kasbiy tayyorgarlik, motivatsiya, ish muhiti	$\beta=0.43$	Juda yuqori
Kapital omillari	Investitsiyalar, asosiy fondlar yangiligi, moliyaviy barqarorlik	$\beta=0.22$	O'rtacha

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Boshqaruv omillari	Strategik rejalashtirish, menejmenti, lean ishlab chiqarish	sifat $\beta=0.17$	O'rtacha
Bozor omillari	Eksport ulushi, raqobat darajasi, bozor ulushi, talab barqarorligi	$\beta=0.14$	Past

Izoh: * – 10% darajada ahamiyatli; qolgan koeffitsientlar 5% va 1% darajada ahamiyatli.

Texnologik omillar guruhida raqamlashtirish alohida o'rin tutadi. Tadqiqot davomida aniqlangiki, raqamlashtirish darajasi 1 ball ortishi samaradorlikni o'rtacha 5.8% ga oshiradi. Bu ko'rsatkich ayniqsa o'rta va katta hajmdagi korxonalarda yaqqolroq namoyon bo'ldi.

3- jadval. Tarmoq bo'yicha samaradorlik ko'rsatkichlari (2023-yil)

Tarmoq	O'rtacha TFP	LP (mln. so'm)	R&D; (%)	DI (ball)
Mashinasozlik	1.142	97.4	4.8	3.1
Kimyo sanoati	1.087	89.2	5.2	2.9
Oziq-ovqat sanoati	0.978	76.3	2.1	2.4
To'qimachilik	0.921	68.7	1.8	2.2
Qurilish materiallari	0.887	72.1	1.4	2.0

Tarmoq bo'yicha tahlil shuni ko'rsatadiki, mashinasozlik va kimyo sanoati tarmoqlari eng yuqori samaradorlik ko'rsatkichlariga ega. Bu tarmoqlarda innovatsiya xarajatlari ulushi va raqamlashtirish darajasi ham boshqa tarmoqlarga nisbatan ancha yuqori. To'qimachilik va qurilish materiallari tarmoqlarida samaradorlik past bo'lib, bu tarmoqlarda texnologik yangilanish va raqamlashtirish sur'atlari sekin bormoqda. Ushbu tarmoqlarda maqsadli davlat dasturlari va qo'llab-quvvatlash choralari talab

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

etiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari mavjud xalqaro adabiyotlar bilan asosan mos keladi. Mehnat unumdorligining samaradorlikka kuchli ta'siri Coelli va boshqalar (1998), Sadorsky (2009) va Khobai, Le Roux (2018) kabi mualliflarning xulosalarini tasdiqlab, O'zbekiston sharoitida ham inson kapitaliga investitsiya qilishning hal qiluvchi ahamiyatini ko'rsatadi. Biroq, ba'zi yo'nalishlarda farqlar ham mavjud: masalan, bozor omillarining ta'siri O'zbekistonda rivojlangan mamlakatlarga nisbatan past, bu ichki bozorning hali to'liq rivojlanmaganligini va raqobat muhitining nisbatan zaifligini aks ettirildi. radi.

O'zbekiston sharoitida qo'shimcha topilma sifatida raqamlashtirish darajasining ahamiyatini alohida ta'kidlash lozim. Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etgan korxonalar samaradorligi 17-28% yuqori bo'lgan. Bu O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot strategiyasining to'g'ri yo'nalishda boroyotganligini ko'rsatadi. Prezident Mirziyoyev tomonidan e'lon qilingan «Raqamli O'zbekiston 2030» strategiyasi sanoat korxonalari uchun ham katta imkoniyatlar ochadi.

Tadqiqotning metodologik cheklovlari haqida to'xtaladigan bo'lsak, ma'lumotlar asosan rasmiy hisobotlarga asoslangan bo'lib, norasmiy iqtisodiyot sektori to'liq qamrab olinmagan. Bundan tashqari, ba'zi sifatiiy omillarni (masalan, korporativ madaniyat, rahbarlik uslubi) miqdoriy ko'rsatkichlarga to'liq o'tkazish murakkab. Kelajakda ushbu yo'nalishda sifatli tadqiqotlar va fokus-guruh suhbatlari orqali qo'shimcha ma'lumotlar to'plash maqsadga muvofiq.

Tadqiqotimiz natijalarini amaliyotga tatbiq etish bo'yicha bir necha muhim jihatlarni ko'rsatib o'tish lozim. Avvalo, sanoat siyosatini ishlab

chiquvchilar uchun ushbu natijalar qaysi tarmoqlarda va qaysi omillarga investitsiya kiritish ko'proq samaradorlik berishini aniq ko'rsatib beradi. Ikkinchidan, korxona menejerlari uchun bu natijalar resurslarni taqsimlashda to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Uchinchidan, oliy o'quv yurtlari va tadqiqot markazlari uchun bu yo'nalishda yanada chuqur tadqiqotlar o'tkazish uchun metodologik asos bo'ladi.

4. XULOSALAR VA TAVSIYALAR

Ushbu tadqiqot O'zbekiston sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni kompleks tarzda tahlil qildi. 2015–2023-yillar davomida 120 ta korxonadan to'plangan panel ma'lumotlarini qat'iy effektlar modeli yordamida tahlil qilish natijasida bir qator muhim xulosalar olindi.

Birinchi xulosa: mehnat unumdorligi va raqamlashtirish ishlab chiqarish samaradorligining eng kuchli determinantlari hisoblanadi. Inson kapitalini rivojlantirish va raqamli texnologiyalarni joriy etishga sarflanadigan xarajatlar uzoq muddatda yuqori daromad beradi. Korxona rahbarlariga kadrlar tayyorlash va malaka oshirishni xarajat emas, investitsiya sifatida ko'rish tavsiya etiladi.

Ikkinchi xulosa: innovatsion faollik samaradorlik oshishiga sezilarli hissa qo'shadi. R&D; xarajatlarining yalpi aylanmadan ulushi 3% dan yuqori bo'lgan korxonalar sezilarli yuqori samaradorlikka ega. Davlat tomonidan innovatsion faollikni rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari va grantlar tizimini kuchaytirish tavsiya etiladi. Ayniqsa, kichik va o'rta korxonalarga mo'ljallangan innovatsiya vaucherlar tizimi joriy etilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Uchinchi xulosa: raqamli transformatsiya va zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish korxonalar samaradorligini oshirishning muhim yo'li

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

ekanligi isbotlandi. ERP, MES va boshqa raqamli tizimlarni joriy etishda davlat subsidiyalari va imtiyozli kreditlar berish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, barcha korxonalar uchun raqamli transformatsiya bo'yicha bepul konsalting xizmatlarini kengaytirish foydali bo'ladi.

To'rtinchi xulosa: tarmoq bo'yicha farqlar sezilarli bo'lib, to'qimachilik va qurilish materiallari tarmoqlarida samaradorlikni oshirish uchun maqsadli dasturlar zarur. Bu tarmoqlarda texnologik yangilanish sur'atini oshirish va eksport bozorlariga chiqishni qo'llab-quvvatlash orqali sezilarli natijaga erishish mumkin. Sanoat tashkhlalarini kuchaytirish va klaster yondashuvini rivojlantirish ham samarali bo'lishi mumkin.

Beshinchi xulosa: omillarning korxona hajmiga ko'ra farqlanishi aniqlandi. Kichik korxonalar uchun inson kapitali va boshqaruv sifati ahamiyati nisbatan yuqori bo'lsa, yirik korxonalarda kapital zichligi va innovatsiya xarajatlari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu esa sanoat siyosatini korxona kategoriyalariga mos ravishda differensiallashtirilgan holda ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi. Masalan, kichik biznes uchun mehnat unumdorligini oshirishga qaratilgan maxsus dasturlar, yirik korxonalar uchun esa raqamlashtirish va innovatsiya bo'yicha maqsadli investitsiya rag'batlantirish choralari samaraliroq bo'ladi.

Kelajak tadqiqotlar uchun tavsiya: ushbu tadqiqotda qamrab olinmagan ba'zi omillar (korxona yoshining ta'siri, menejerlar kasbiy tajribasi, zanjir barqarorligi) keyingi ishlar uchun muhim yo'nalish bo'lishi mumkin. Shuningdek, omillarning o'zaro ta'sirini (interaksiya effektlari) va samaradorlikka ta'sirning vaqt o'tishi bilan qanday o'zgarishini o'rganish qo'shimcha tadqiqotlar orqali amalga oshirilishi tavsiya etiladi.

1-jadval. Samaradorlikni oshirish bo'yicha siyosiy tavsiyalar

Muammo	Tavsiya	Mas'ul	Muddat
--------	---------	--------	--------

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

		tomon	
Past mehnat unumdorligi	Kadrlar malakasini oshirish dasturlari, sanoat-ta'lim hamkorligi	MTM, vazirliklar	Qisqa
Past innovatsion faollik	R&D; uchun soliq imtiyozlari, innovatsiya voucher dasturi joriy etish	Moliya vazirligi	O'rta
Raqamlashtirish sekinligi	Raqamli transformatsiya subsidiyalari, ERP joriy etishda imtiyozli kreditlar	ITMV, TTTM	O'rta
Past eksport ulushi	Eksport marketingi dasturlari, sertifikatlash xarajatlarini qoplash	Sanoat vazirligi	Qisqa
Zaif boshqaruv sifati	Menejment ta'limi dasturlari, standartlar sertifikatini uchun ko'mak	xalqaro Tadbirkorlik agentligi	Uzoq

Izoh: MTM – Mehnat va ta'lim muassasalari; ITMV – Innovatsion texnologiyalar vazirligi; TTTM – Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tashkilotlari.

Yuqoridagi tavsiyalar jadvalidan ko'rinib turibdiki, samaradorlikni oshirishning ko'p qirrali muammolari mavjud bo'lib, ular har xil mas'ul tomonlar ishtirokida, turli muddatlarda amalga oshirilishi lozim. Qisqa muddatda amalga oshirish mumkin bo'lgan chora-tadbirlar asosan kadrlar malakasini oshirish va eksport ko'magi bilan bog'liq. O'rta va uzoq muddatli islohotlar esa institutsional o'zgarishlar, ta'lim tizimini yanada rivojlantirish va innovatsion ekotizimni shakllantirish kabi murakkab jarayonlarni o'z ichiga oladi. Barcha manfaatdor tomonlarning muvofiqlashtirilgan harakatlari ushbu tavsiyalarning samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari O'zbekiston va shunga o'xshash rivojlanayotgan mamlakatlar uchun sanoat samaradorligini oshirishning amaliy yo'llarini ko'rsatib, davlat siyosati ishlab chiquvchilar uchun muhim ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

1. Smith, A. (1776). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. London: W. Strahan and T. Cadell.
2. Taylor, F.W. (1911). The Principles of Scientific Management. New York: Harper & Brothers.
3. Farrell, M.J. (1957). The measurement of productive efficiency. Journal of the Royal Statistical Society, Series A, 120(3), 253–290.
4. Solow, R.M. (1957). Technical change and the aggregate production function. The Review of Economics and Statistics, 39(3), 312–320.
5. Coelli, T., Rao, D.S.P., Battese, G.E. (1998). An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis. Boston: Kluwer Academic Publishers.
6. Toshmatov, N. (2019). O'zbekiston sanoat korxonalarida kapital samaradorligi va investitsiyalar munosabati. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4, 45–58.
7. Mirzaev, B. (2021). Texnologik innovatsiyalar va ishlab chiqarish samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik. Muhandislik va iqtisodiyot, 7, 112–124.
8. Xasanov, O. (2022). Sanoat korxonalarida boshqaruv samaradorligi va raqobatbardoshlik. Toshkent: TDIU nashriyoti.
9. Khobai, H., Le Roux, P. (2018). Does renewable energy consumption drive economic growth? Evidence from Granger-causality technique. International Journal of Energy Economics and

